

Norræn samstarfsáætlun um vinnumál 2025-2030

Febrúar 2024 (útgáfa V)

DRÖG

Efnisyfirlit

1.	Formáli	3
2.	Inngangsorð	4
3.	Stefnumarkandi áherslur 2025-2040.....	5
4.	Mat á samstarfsáætluninni	7

DRÖG

1. Formáli

Norrænu forsætisráðherrarnir samþykktu árið 2019 framtíðarsýn í norrænu samstarfi um að *Norðurlöndin verði sjálfbærasta og samþættasta svæði heims 2030*. Framkvæmd framtíðarsýnarinnar skiptist á þrjú áherslusvið og er markmiðið að tryggja græn, samkeppnishæf og félagslega sjálfbær Norðurlönd. Vinnumarkaðurinn eru mátarstólpi norrænna velferðarsamfélaga og gegnir lykilhlutverki við að gera framtíðarsýnina að veruleika.

Framtíðarsýnin kemur til framkvæmdar á sama tíma og bæði sameiginlegar áskoranir og tækifæri einkenna vinnumarkaði allra Norðurlanda:

- Græn umskipti gera kröfur um umbreytingu á norrænum vinnumörkuðum, að skynsamlega verði fjárfest í sjálfbærri framtíð og að Norðurlönd verði áfram leiðandi á sviði grænnar þróunar.
- Lýðfræðilegar breytingar kalla á að áfram verði hugað að framboði á vinnuafli til þess að tryggja nægt framboð á hæfu starfsfólki svo áfram verði hægt að fjármagna velferðarsamfélög landanna.
- Ýmis ný tækifæri felast í aukinni notkun stafvæðingar, gervigreindar og nýrrar tækni en þetta eykur einnig þörf á umskiptum, færniþróun og að hugað sé að vinnuumhverfi. Þetta á við um atvinnurekendur og launafólk en einnig kjarasamningsbundna ramma vinnumarkaðarins sem norræna velferðarlíkanið byggist á.

Á Norðurlöndum hefur verið samnorrænn vinnumarkaður í meira en sjötíu ár. Þrátt fyrir að löndin séu ólík er það sem við eigum sameiginlegt einstakt og við eigum að nýta það til að finna bestu og sjálfbærustu lausnirnar á sameiginlegum tækifærum og áskorunum landanna. Þess vegna er verkefni Norrænu ráðherra nefndarinnar um vinnumál (MR-A) að beina vinnumarkaðsaðgerðum þangað sem þær gagnast sem flestum íbúum Norðurlanda. Það gerum við með því að fjalla um vinnumarkaðsstefnu, vinnurétt og vinnuumhverfi í löndunum, svæðisbundið og alþjóðlega.

Markmiðið með þessari samstarfsáætlun er að móta stefnu fyrir allt starf og aðgerðir MR-A á árunum 2025-2030. Framtíðarsýn okkar er sú að þannig getum við eflt norrænt samstarf um að sem flest séu í vinnu sem einkennist af góðu vinnuumhverfi, góðum starfskjörum og jafnrétti.

Þannig eflum við aðlögunarhæfni og samkeppnisfærni norrænna vinnumarkaða og gerum Norðurlöndin fær um að ná markmiðum framtíðarsýnarinnar um að verða sjálfbærasta og samþættasta svæði heims 2030.

[Sænski vinnumálaráðherrann]

[Framkvæmdastjóri Norrænu ráðherra nefndarinnar]

2. Inngangsorð

Í samstarfsáætluninni forgangsröðum við aðgerðum á sviðum þar sem löndin geta með þekkingu sinni, með því að skiptast á reynslu og samstarfi skapað norræna nytsemi og tryggt betri skilyrði fyrir þróun vinnumarkaða Norðurlanda.

Metnaðurinn er að byggja upp lausnir sem nýtast þegar löndin þróa sína stefnu á viðkomandi sviðum. Einnig er metnaðurinn að samhæfa sameiginleg sjónarmið og yfirlýsingar á sviðum þar sem löndin ná meiru fram í sameiningu en hvert um sig.

Til að tryggja norræna nytsemi og framrás í samræmi við framtíðarsýn samstarfsáætlunarinnar er þörf á nánú samstarfi þvert á ráðherranefndir og stöðugt samráð við Norðurlandaráð, félagsamtök og ekki síst aðila vinnumarkaðarins.

Hið sérnorræna vinnumarkaðslíkan er einnig mikilvægt tæki. Ekki aðeins þegar um er að ræða laun og vinnutíma, breyttar aðstæður á vinnumarkaði og menntun, heldur sér í lagi þegar skapa á góðar forsendur til að ná framtíðarsýn Norðurlanda 2030.

Samstarfsáætlunin var samþykkt af MR-A [dags.] og gildir á árunum 2025-2030. Nánar er greint frá framkvæmd samstarfsáætlunarinnar í sérstakri framkvæmdaáætlun.

3. Stefnumarkandi áherslur 2025-2040

Fjölmennt og fært vinnuafli, sveigjanlegir vinnumarkaðir, góð starfskjör ásamt góðu og inngildandi vinnuumhverfi eru lykilatriði þess að skapa megi í senn græn, samkeppnishæf og félagslega sjálfbær Norðurlönd. Þessi forgangsatríði eru innbyrðis háð hvert öðru og ekkert þeirra er hægt að byggja upp án hinna.

[Setja inn mynd: Framtíðarsýn okkar 2030]

Um leið vill MR-A einnig beina sjónum að sjálfbærri þróun, jafnrétti og sjónarmiðum ungs fólks á næsta áætlunartímabili. MR-A vill taka mið af þessum þverlægu áherslusviðum í verkefnum og starfsemi þegar það á við í samstarfi við aðrar ráðherranefndir.

Með hliðsjón af þessu hefur MR-A sett eftirfarandi meginmarkmið og undirmarkmið fyrir starfið á árunum 2025-2030 og miðast þau við þá heildarsýn að Norðurlöndin verði sjálfbærasta og samþættasta svæði heims 2030:

3.1 Fjölmennt og hæft vinnuafli á sveigjanlegum vinnumörkuðum

---

Markmið: „Tryggja tímanlega og réttláta aðlögun starfsfólks þannig að enginn heltist úr lestinni og að við höfum yfir að ráða fólki með rétta færni til að framkvæma græn og stafræn umskipti.“

Margt bendir til að græn og stafræn umskipti muni leiða til fækkunar starfa í sumum greinum um leið og ný störf verða til annars staðar. Mikilvægt er að beina þeim sem eiga á hættu atvinnumissi yfir í aðrar greinar sem eru í vexti. Vinnumarkaðsstefna og fjárfestingar í færniþróun, starfsendurhæfingu og endur- og símenntun gegna mikilvægu hlutverki í þessum umskiptum. Framkvæmd markmiðsins skiptir ekki eingöngu sköpum um hvort græn og stafræn umskipti takist heldur gegnir hún einnig lykilhlutverki varðandi það að ójöfnuður aukist ekki.

Til að ná markmiðinu um að tryggja tímanlega og réttláta aðlögun vinnuaflsins vill MR-A á næsta áætlunartímabili einkum leggja áherslu á að:

- Efla þekkingu á því hvernig græn og stafræn umskipti hafa áhrif á norræna vinnumarkaði og færniþörf.
- Flýta fyrir grænum og stafrænum umskiptum á vinnumarkaði einnig utan stóru borganna á Norðurlöndum.
- Flýta fyrir símenntun og tækifærum til aðlögunar, þar á meðal að skapa betri tækifæri og hvatningu til að velja starfstengdan frama í nánú samstarfi við ráðherranefndina um menntamál (MR-U).

Markmið: „Efla framboð á vinnuafli og jöfn tækifæri öllum til handa svo Norðurlöndin geti brugðist betur við þörfum vinnumarkaðarins og nýtt færni alls starfsfólks.“

Íbúar Norðurlanda eru nokkuð vel menntaðir, búa við allgott jafnrétti og starfa innan ramma norræna vinnumarkaðslíkansins. Líkanið tryggir öryggi, sveigjanleika og aðlögunarhæfni sem leiðir til hás atvinnustigs og framleiðni. Norðurlöndin standa hins vegar frammi fyrir þeirri lýðfræðilegu þróun að fólki á vinnufærum aldri fækkar og eldri borgurum sem þarfnast umönnunar fjölgar. Þetta gerist samhliða því að alltof hátt hlutfall vinnuafslsins er hvorki í námi né vinnu. Á sama tíma eru enn skipulagshindranir víða á norrænum vinnumarkaði sem koma í veg fyrir að færni alls starfsfólks nýtist sem skyldi. Norðurlöndin búa einnig við vaxandi alþjóðlega samkeppni um að geta laðað að sér og haldið hæfu starfsfólki.

Til að ná markmiðinu um eftt framboð á vinnuafli og jöfn tækifæri öllum til handa vill MR-A á komandi áætlunartímabili leggja sérstaka áherslu á að:

- *Styrkja þekkingargrunninn til þess að fá fleira fólk í vinnu með sérstakri áherslu á hópa með veika tengingu við vinnumarkaðinn, þar á meðal aldraða, fólk með fötlun, konur af erlendum uppruna utan Evrópu og ungt fólk sem er hvorki í námi né vinnu.*
- *Efla jafna meðferð og jafnrétti á vinnumarkaði svo Norðurlöndin geti nýtt hæfi alls starfsfólks án tillits til kyns, kynvitundar eða kyntjáningar, uppruna, trúarbragða eða annarra lífsskoðana, fötlunar, kynhneigðar eða aldurs.*
- *Greina hindranir og hugsanleg úrræði til að laða betur að og halda á viðunandi kjörum hæfu starfsfólki á Norðurlöndum.*

3.2 Góð starfskjör og gott og inngildandi vinnuumhverfi

Markmið: „Efla sanngjarna samkeppni og auka hreyfanleika vinnuafslsins með viðunandi kjörum og færrri stjórnsluhindunum á Norðurlöndum!“

Mikilvægur þáttur í samkeppnisfærni og aðlögunarhæfni Norðurlanda er sanngjörn samkeppni. Hún krefst viðunandi kjara á vinnumarkaði og frjálsrar farar starfsfólks. Þessu fylgja öflugar og samfelldar aðgerðir gegn stjórnsluhindrunum, brotastarfsemi á vinnumarkaði og félagslegu undirboði. Þróun og beiting hins einstaka þríhliða vinnumarkaðslíkans á Norðurlöndum er mikilvæg í þessu starfi. Sama á við um náð samstarf um ESB-mál þegar um er að ræða málefni sem varða Norðurlöndin öll og þegar þarf að skapa skilning og virðingu fyrir norræna vinnumarkaðslíkaninu svo og sjálfsákvörðunarrétti og hlutverki aðila þess.

Til þess að ná markmiðinu um sanngjarna samkeppni og aukinn hreyfanleika starfsfólks mun MR-A á næsta áætlunartímabili leggja sérstaka áherslu á að:

- *Efla aðgerðir gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði og félagslegu undirboði yfir landamæri, meðal annars í norrænu-baltnesku samstarfsneti um brotastarfsemi á vinnumarkaði.*
- *Greiða fyrir hreyfanleika starfsfólks milli Norðurlandanna, meðal annars með afnámi stjórnsýsluhindrana.*
- *Tryggja jafnvægi milli verndar launafólks og sveigjanleika á vinnumarkaði, meðal annars með samstarfi um ESB- mál og við alþjóðlega aðila með virðingu fyrir því sérstaka hlutverki sem aðilar vinnumarkaðarins gegna.*

Markmið: „Efla gott og öruggt vinnuumhverfi sem er lagað að núverandi og nýjum forsendum og kröfum sem vinnumarkaðurinn býður upp á.“

Öflugur vinnumarkaður krefst góðs vinnuumhverfis og skiptir máli fyrir einstaklinginn en einnig löndin sjálf því hann skapar skilyrði fyrir hagvöxt og fjármögnun velferðarsamfélaga Norðurlandanna. Hins vegar eru ýmsir þættir sem hafa áhrif á og breyta þeim vinnumarkaði sem við þekkjum. Það er hvernig við vinnum störf okkar en einnig sköpun nýrra tegunda starfa. Á sama tíma er lögð mikil áhersla á geðheilsu fólks. Launafólk og atvinnurekendur þurfa að aðlagast nýjum skilyrðum og kröfum. Til að það megi takast þurfa aðlögunarferlin að vera réttlát, skilvirk og inngildandi.

Til að ná því takmarki að norrænn vinnumarkaður einkennist einnig í framtíðinni af góðu og öruggu vinnuumhverfi vill MR-A á næsta áætlunartímabili leggja sérstaka áherslu á að:

- *Greiða fyrir góðu vinnuumhverfi og geðheilsu á tímum sóknar blandaðs vinnuumhverfis, fjölgunar á starfsfólki í harkhagkerfinu, nýrra ráðningarkjara og lengri starfsævi.*
- *Efla þekkingu á tækifærum og áskorunum á norrænum vinnumörkuðum með aukinni stafvæðingu, þar á meðal notkun gervigreindar.*
- *Greiða fyrir skilvirkum vinnuumhverfisstefnum og eftirlitsaðferðum sem fyrirbyggja starfstengda sjúkdóma, slys, dauðsföll og óásættanlegar vinnuaðstæður.*

4. Mat á samstarfsáætluninni

Samstarfsáætlunin gildir á árunum 2025–2030 en tímabilinu er skipt í þriggja ára vinnuáætlanir fyrir árin 2025–2027 og 2028–2030. Þegar tímabilið er hálfnað verður gerð úttekt og á grundvelli hennar kann MR-A að gera breytingar á samstarfsáætluninni ásamt því að fá tillögur að því hvernig rétt sé að útfæra starfsáætlun seinna tímabilsins. Jafnframt verður unnið stöðugt mat eftir því sem MR-A og framkvæmdastjóri telja þörf á.